

СЕКЦІЯ 4 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 330.101

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-1-12>

Вареник І.В.
*кандидат економічних наук,
старший викладач
Шосткинського інституту
Сумського державного університету*

Varenik Irina
*Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer,
Shostka Institute of Sumy State University*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

STATE REGULATION AND FINANCIAL SUPPORT OF SMALL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто особливості та проблеми розвитку малого підприємництва в Україні, методи державного регулювання та способи фінансової підтримки, податкове та регуляторне стимулювання підприємницької діяльності, доведено необхідність перегляду Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва. Недосконалість регуляторної політики держави здійснює стримуючий вплив на розвиток малих підприємств в Україні. Державне фінансове стимулювання підприємництва потребує вдосконалення й пошуку активних джерел та напрямів підтримки розвитку сфери бізнесу. Європейський досвід фінансової підтримки розвитку підприємництва доводить значний позитивний ефект загалом для економічної системи. У статті проаналізовано основні тенденції фінансової підтримки підприємництва в сучасних умовах, наведено наявні проблеми фінансування розвитку малого та середнього підприємництва, запропоновано шляхи їх вирішення в сучасних умовах.

Ключові слова: державне регулювання, державний бюджет, мале підприємництво, підприємці, система оподаткування, електронний кабінет, платники податків.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены особенности и проблемы развития малого предпринимательства в Украине, методы государственного регулирования и способы финансовой поддержки, налоговое и регуляторное стимулирование предпринимательской деятельности, доказана необходимость пересмотра Национальной программы содействия развитию малого предпринимательства. Несовершенство регуляторной политики государства оказывает сдерживающее влияние на развитие малых предприятий в Украине. Государственное финансовое стимулирование предпринимательства требует усовершенствования и поиска активных источников и направлений поддержки развития сферы бизнеса. Европейский опыт финансовой поддержки развития предпринимательства доказывает значительный положительный эффект в целом для экономической системы. В статье проанализированы основные тенденции финансовой поддержки предпринимательства в современных условиях, приведены существующие проблемы финансирования развития малого и среднего предпринимательства, предложены пути их решения в современных условиях.

Ключевые слова: государственное регулирование, государственный бюджет, малое предпринимательство, предпри-

ниматели, система налогообложения, электронный кабинет, налогоплательщики.

ANNOTATION

The article deals with the peculiarities and problems of small business development in Ukraine, methods of state regulation and methods of financial support, tax and regulatory stimulation of entrepreneurial activity, the necessity of revision of the National program for promotion of small business development is proved. The imperfection of the regulatory policy of the state has a deterrent effect on the development of small businesses in Ukraine. The state financial stimulation of entrepreneurship requires improvement and finding of active sources and directions of support of business sphere development. The European experience in financial support for business development has shown a significant positive overall effect on the economic system. The article analyzes the main tendencies of financial support of entrepreneurship in modern conditions, presents the existing problems of financing the development of small and medium-sized enterprises and suggests ways to solve them in modern conditions. Based on the role of small business for the country's economy, each state tries to create the most favorable conditions for its development. In Ukraine, the State Support Programs are approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine in accordance with the procedure established by law, and the State Regulatory Service of Ukraine implements the issue of supporting small business development. As a driving force of the economy, small business plays a very important role: it gives wide freedom of market choice, provides fast recoupment of costs, ensures competition in the market; helps to fill the market with goods and services; promptly reacts to changes in consumer demand, is more resilient after the negative effects of the environment. In social terms, an important function of small business is that it helps to create new jobs, find new market niches to increase entrepreneurial activity, fill the state budget with funds that are transferred in the form of taxes and fees. Traditional methods of small business support are also relevant: reducing the tax burden; establishing tax breaks for newly created small business entities and enterprises that provide jobs to the most socially disadvantaged citizens.

Key words: state support, state budget, small businesses, individual entrepreneurs, simplified tax system, electronic office, taxpayers.

Постановка проблеми. Досі в складних економічних умовах, у яких перебуває наша країна, існує низка проблем, які заважають розвитку підприємницького сектору, адже саме підприємництво забезпечує основну частку доходу в національному господарстві. Приділення уваги підвищенню ефективності функціонування сектору підприємництва в нашій країні виражає чітку необхідність, тому що Україна сьогодні перебуває на шляху великої економічної перебудови, євроінтеграції та вдосконалення чинного механізму відповідно до вимог європейської спільноти. В сучасних умовах існує низка проблем, які заважають активному розвитку підприємницької сфери. Саме проблеми законодавчого регулювання, фінансової підтримки за рахунок пошуку інноваційних джерел фінансування малого бізнесу в Україні є проблемами цього дослідження й подальших наукових розробок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку малого підприємництва досліджувались науковцями та економістами, зокрема, багато проблем висвітлено в працях таких учених, як О. Федішин, Л. Лорінов, О. Поліщук, В. Цимбал, Г. Соболев, З. Варналій, К. Криткин, Р. Руднік.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Впродовж 2016 року на законодавчому рівні вжито певних заходів з підтримки підприємницької діяльності в Україні шляхом прийняття відповідних нормативних актів [1]. Треба зауважити, що українські науковці недосконало дослідили банківську політику кредитування малого бізнесу [3]. Наприклад, в економічно розвинених країнах питома вага кредиту в структурі джерел фінансування бізнесу становить не менше 60%. Зовсім іншою є структура джерел фінансового забезпечення малого бізнесу в Україні, де частка кредиту не менше 20% [4]. Отже, залишилися невизначеними багато питань з досліджень процесів регулювання малого підприємництва в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні та аналізі стану та головних проблем малого бізнесу в економічній системі України, пошуку нових можливостей фінансування та реалізації національної програми розвитку бізнесу. Метою дослідження є також виявлення додаткових можливостей для вдосконалення підприємницької сфери та відповідності її світовим стандартам.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економіка сучасного підприємства має важкі умови для процвітання й розвитку на етапі перехідних відносин. Досить позитивними є можливості євроінтеграційного руху та відкриття нових каналів для збуту й постачання. Інтелектуальний капітал підприємства є однією з важливих складових, які забезпечують стабільний розвиток у сучасних умовах. Інтелектуальний капітал відіграє у становленні нової економіки тієї ж ролі, що й місце матеріально-речовинно-

го капіталу в економіці виробництва. Сьогодні інтелектуальний капітал набуває значення стратегічного фактору економічного розвитку підприємств в Україні. На сучасній стадії розвитку інтелектуальний капітал перетворюється на стратегічний ресурс підприємства, що забезпечує його конкурентну позицію у сфері інновацій, впровадження стартапів для підвищення розвитку та процвітання. Як наслідок, частка нематеріальних активів у структурі капіталу підприємств прямує до 90% [4].

Інтелектуальний капітал досить суттєвий вплив має на розвиток підприємницької сфери. Це здобутки, які дають змогу рухати підприємство й нарощувати його потенціал. Завдяки належному фінансуванню інтелектуального капіталу зростають його можливості, водночас підвищується економічна ефективність від підприємницької діяльності. Не можна обійтись тут без державної підтримки. На жаль, у нашій країні відзначено дуже низький рівень державної підтримки підприємництва, нормативні акти й законодавство не забезпечують виконання сучасних актуальних завдань і потреб у процесах економічної діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу. Зарубіжний досвід свідчить про те, що в малому бізнесі зайнято понад 50% працездатного населення світу. У таких державах, як США, Японія, Німеччина, частка ВВП, виробленого малими та середніми підприємствами, становить 50–60% від загальної його обсягу, а чисельність їх працівників – більше половини (близько 60%) від загальної кількості працюючих [6].

Належне фінансування інтелектуального капіталу в системі підприємництва забезпечує [6]:

- зацікавленість підприємців-новаторів у підвищенні ефективності власних стартапів;
- фінансову мотивацію працівників;
- додатковий контроль процесу комерціалізації з боку інвесторів;
- прискорення виробничого циклу та швидке виведення інноваційного товару на ринок;
- маркетингову підтримку інтелектуальних інновацій.

Ускладнюють процес фінансування інтелектуальної власності такі чинники, як специфічний механізм реалізації прав інтелектуальної власності та їх виключний характер, порівняно низька ліквідність об'єктів інтелектуальної власності, необхідність довгострокового фінансування стартапів, складність прогнозування майбутніх грошових потоків від комерціалізації нововведень [8].

Проблеми фінансування комерціалізації інтелектуального капіталу в Україні полягають у нерозвиненості банківської системи, недостатньому розвитку фондового ринку, специфічному характері діяльності вітчизняних венчурних фондів, відсутності ефективних механізмів управління ризиками під час інвестування коштів в інноваційні проекти, значній кількості порушень майнових прав інтелектуальної власності [8].

Традиційними способами фінансування інтелектуального капіталу на підприємствах малого та середнього підприємництва є продаж пайових фінансових інструментів, венчурне фінансування, внески співвласників, комерційні кредити, інноваційне проєктне кредитування, емісія цінних паперів. краудфандинг.

Можна окремо відзначити, що такий спосіб фінансової підтримки бізнесу, як краудфандинг, є одним з інноваційних методів на сучасному етапі розвитку та становлення підприємництва.

Основними тенденціями та чинниками розвитку краудфандингу, зокрема як інструменту фінансування інтелектуального капіталу підприємств малого та середнього бізнесу, є такі [4]:

- технологічні досягнення й розвиток соціальних засобів масової інформації (сучасний рівень розвитку технологій дає змогу користувачам Інтернету вступати в онлайн-спільноти за інтересами, щоб обмінюватися ідеями й вирішувати нагальні проблеми);

- відмова від посередництва (забезпечується прямий зв'язок покупців з продавцями, творців з інвесторами й проєктів зі спільнотами; традиційні бізнес-моделі занадто складні й вимагають великих часових і фінансових витрат);

- труднощі малого бізнесу щодо залучення початкового капіталу (стартапи стикаються з великими труднощами, намагаючись залучити невеликі суми для початкового фінансування).

Підприємці починають освоювати краудфандинговий спосіб фінансування, завдяки якому вони отримують не тільки необхідний стартовий капітал, але й додаткову рекламу через соціальні мережі, а також безцінні відгуки від споживачів. Багато інвесторів усвідомлюють, що вони можуть брати участь в реалізації проєктів від початку до кінця, відстежуючи процес їх розвитку і допомагаючи за потреби. Це велика підтримка сучасному підприємству в умовах, що склалися в нашій країні.

Однак, незважаючи на перелік прийнятих останнім часом органами державної влади й управління нормативних документів, розвиток малого підприємництва в Україні здійснюється в несприятливому макро- та мікросередовищі. Разом з вищеперерахованими негативними чинниками на його розвиток негативно впливають чинники загальної макроекономічної динаміки, інфляція, низький рівень платоспроможності населення. Більшість гальмуючих чинників виходять за межі суто регуляторної політики й мають макроекономічну природу [4]. Найнебезпечнішим є те, що заходи щодо підтримки малого підприємництва досить часто входять у суперечність з іншими напрямками економічної політики держави, зокрема її бюджетно-податковими, грошово-кредитними, валютними складовими частинами [6]. Отже, сучасна політика стимулювання розвитку підприємництва в Україні потребує вжиття комплексу взаємопов'язаних заходів і виходить далеко за межі компетенції спеціалізованих державних

структур, зокрема Держпідприємництва [5]. На нашу думку, до одного з визначальних завдань останнього на сучасному етапі мають увійти пошук засобів та вироблення пропозицій щодо узгодження потреби всебічного стимулювання розвитку підприємництва з потребами забезпечення в Україні макроекономічної стабільності й довгострокового збалансованого інноваційно орієнтованого економічного зростання [4, с. 80].

У соціальному аспекті важлива функція малого бізнесу полягає в тому, що він сприяє створенню нових робочих місць, пошуку нових ринкових ніш для підвищення підприємницької активності, наповненню державного бюджету коштами, що перераховуються у вигляді податків та зборів [7].

Згідно з даними наукових досліджень від січня 2014 року населення України почало суттєво економити та може собі дозволити купити лише речі першої необхідності. Так, від січня 2014 року тарифи на водопостачання підвищились майже на 70%, електроенергію – на 150%, природний газ – на 600%, опалення – до 100%, ціни на продукти харчування – майже на 100%, проїзд у громадському транспорті – на 100%, ціни на медикаменти – щонайменше на 50% [6]. Отже, основними статтями видатків стали сплата комунальних послуг та купівля речей першої необхідності. Це пояснює те, чому значно скоротилися можливості для відкриття власної справи, пошуку стартапів у молодих підприємців. Такий аналіз доводить необхідність посилення державної підтримки малого підприємництва та приділення максимальної уваги проблемам фінансування стартапів і різних проєктів у галузі малого та середнього бізнесу. Позитивними є зміни в Податковому кодексі за результатом прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 20 грудня 2016 року № 1791-VIII. Такі зрушення створюють податкову підтримку мікробізнесу.

Висновки. За результатами проведеного дослідження та вищевикладеного матеріалу державне регулювання та підтримка розвитку малого бізнесу в Україні є необхідними передумовами забезпечення економічної стабільності на внутрішньому ринку товарів та послуг у нашій країні. Сьогодні в Україні спостерігаються різні варіанти вирішення одних і тих самих проблемних питань щодо регулювання підприємницької діяльності, що негативним чином позначається на якості рішень у цій сфері.

З огляду на велику соціальну значущість підтримки малого підприємства погоджуємося з думкою [2] про необхідність перегляду Закону України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємства в Україні». Використання позитивного досвіду Китаю зі стимулювання розвитку малого та середнього підприємства, зокрема ефективна діяльність фондів, що забезпечують отримання позик з

низькими відсотками та субсидій для погашення отриманих позик, надання гарантійних зобов'язань задля отримання банківських позик на розвиток бізнесу, має стати стимулом для реалізації аналогічних програм на вітчизняному ринку [5]. Актуальним є також традиційний метод підтримки малого підприємництва, що проявляється у зниженні податкового навантаження, встановленні податкових пільг для новостворених підприємств – суб'єктів малого підприємництва та підприємств, які надають робочі місця найбільш соціально незахищеним громадянам, встановленні та фінансуванні мінімальної частки державних закупівель і послуг суб'єктів малого підприємництва, податковій підтримці співробітництва малого й великого бізнесу, створенні розвиненої системи інформаційно-консультаційного забезпечення та розвитку регіональних фондів підтримки малого підприємництва.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Варналій З. *Мале підприємництво: основи теорії і практики*. Київ : Знання, 2008. 302 с.
2. Ляпін В. Основні методи розвитку малого підприємництва в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2017. № 3(20). С. 90–95.
3. Ольвінська Ю. Особливості державного регулювання малого підприємництва у країнах світу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 6. С. 68–75.
4. Поліщук О., Цимбал В. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2011. № 32. С. 80–86.
5. Про розвиток і державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22 березня 2012 року № 4618-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 3. С. 23.
6. Панченко А. Про ефективність методів фінансування бізнес-проектів. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2017. № 7. С. 61–68.
7. Філіпенко А. Фінансові перспективи України. *Економіка України*. 2015. № 6. С. 11–24

REFERENCES:

1. Varnaliy Z. (2008) *Male pidpriemnictvo: osnovi teorii i praktiki* [Small business: the foundations of theory and practice]. Kiev : Znannya, p. 302.
2. Liapin V. (2017) *Osnovni metody rozvitku malogo pidpriemnitstva v Ukraini* [Basic methods of small business development in Ukraine]. *Strategichni prioriteti*, vol. 3(20), pp. 90–95.
3. Olvinska Yu. (2018) *Osoblivosty dergavnogo reguluvannia malogo pidpriemnitva v krainah svitu*. [Features of state regulation of small business in the countries of the world]. *Dergavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvitok*, vol. 6, pp. 68–75.
4. Polischuk O. (2011) *Problemi rozvitku malogo biznesu v Ukraini* [Problems of development of small business in Ukraine]. *Problemi pidvischenia efektyvnosti infrastruktury*, vol. 32, pp. 80–86.
5. *Zakon Ukraini pro rozvitok i dergavnu pidtrimku malogo i serehdnogo pidpriemnitva v Ukraini*. (2012) [The Law of Ukraine "On Development and State Support of Small and Medium-Sized Entrepreneurship in Ukraine"]. *Vidomosti verhovnoi radi Ukraini*, vol. 3, pp. 23.
6. Panchenko A. (2017) *Pro efektyvnist finansuvannia biznes proektiv* [On the effectiveness of methods of financing business projects]. *Visnik Kiivskogo nationalnogo universitetu*, vol. 7, pp. 61–68.
7. Filipenko A. (2015) *Finansovi perspektyvy Ukraini* [Financial prospects of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, vol. 6, pp. 11–24.